

Kansallinen rikosentorjuntakilpailu 2024

Raadin päätös 11.9.2024

Kilpailun teema ja tausta

Rikosentorjuntaneuvosto järjestää vuosittain kansallisen rikosentorjuntakilpailun, ja sen voittaja edustaa Suomea Euroopan rikosentorjuntakilpailussa (ECPA). Kilpailun teema vuonna 2024 oli **uusintarikollisuuden ehkäisy vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana**. Kilpailussa etsittiin tapoja, joilla vahvistetaan rikokseen syyllistyneiden irrottautumista rikoksista. Toimintamallien, ohjelmien tai hankkeiden tuli kohdistua nimenomaan rikoksia jo tehneisiin nuoriin tai aikuisiin, riippumatta rikosten laadusta (ns. tertiäaripreventio). Tavoitteena tuli olla **yhteiskuntaan paluun ja rikoksetoman elämän vahvistaminen** vankeuden aikana. Kilpailuehdotukset saattoivat tavoitella myös **vankeuden aikana tapahtuvaa elämänhallintataitojen, päihteettömyyden sekä työelämätaitojen, työelämään sijoittumisen tai koulutuksen hankkimisen vahvistamista**. Kansalaisjärjestöjen rikoksetonta elämää tukeva työ vankeuden aikana huomioitiin kilpailussa. Kilpailuun teemaan eivät kuitenkaan kuuluneet esimerkiksi vapautumisen jälkeiset kurssit tai koulutus.

Suomen ja Euroopan rikosentorjuntakilpailussa ehdokkaat arvioidaan erityisesti seuraavien kriteerien perusteella: (1) Hankkeen tulee keskittyä rikollisuuden tai rikollisuuden pelon torjuntaan nimetyn teeman puitteissa, (2) hankkeen olisi hyvä olla dokumentoidusti tuloksellinen, (3) perustua yhteistyöhön, (4) olla toistettavissa muissa jäsenmaissa sekä (5) olla innovatiivinen.

Suomen kilpailun voittajan valitsi oikeusministeriön kokoama riippumaton raati, johon kuuluivat tutkimusprofessori Taina Laajasalo Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL), erityisasiantuntija Sasu Tyni Rikosseuraamuslaitoksesta (RISE), tutkija Teemu Kaskela A-klinikkasäätiöstä sekä neuvotteleva virkamies Minna Piispa oikeusministeriön (OM) kriminaalipolitiikka- ja

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

rikosoikeusosastolta. Raadin puheenjohtajana ja sihteerinä toimi neuvotteleva virkamies Saija Järvinen ja toisena sihteerinä suunnittelija Henriikka Brandt oikeusministeriöstä.

Raadin jäsenistä muutamalla on ollut kytköksiä arvioituihin hankkeisiin, kuten rahoittajan edustajana tai jäsenenä toimiminen seuranta- tai ohjausryhmässä. Raadin jäsenet kuitenkin totesivat, että nämä kytkökset ovat vähäisiä eivätkä liity hankkeen toteutukseen, joten ne eivät estä arviointia.

Kilpailuun lähetetyt ehdokkaat, niiden kuvaus ja arvio

Kansalliseen rikosentorjuntakilpailuun ilmoittautui määräaikaan 30.8.2024 mennessä kuusi ehdokasta:

- 1) **Romano Mission hanke RRT-tukipalvelut Naisten Kulma**, joka pyrkii vähentämään rikosten uusimista tukemalla rikostaustaisten romaninaisten elämänhallintataitoja ja sosiaalista osallisuutta,
- 2) **Silta-valmennusyhdistyksen hanke Road - Kohti rikoksetonta elämää**, jossa on kehitetty menetelmiä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden ja seksuaalirikoksista epäiltyjen ulkomaalaistaustaisten henkilöiden uusintarikollisuuden ehkäisyyn,
- 3) **KRIS-Suomen Keskusliitto ry:n Irti rikollisesta elämäntavasta -ohjelma (IRE)**, joka on kognitiiviseen viitekehykseen perustuva muutosohjelma, ja tähtää ajatusten ja asenteiden muuttumiseen niin, että rikollista elämää viettänyt henkilö pystyy muuttamaan elämäntapansa ja irrottautumaan rikoksista,
- 4) **Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) Sakko- ja lyhytaikaisvankihanke**, jonka tarkoituksena oli kehittää sakko- ja lyhytaikaisvankien palveluita ja palvelujatkumoa sekä lisätä heidän sijoittamistaan rangaistuksen aikana toteutettavaan ulkopuoliseen päihdekuntoutukseen,
- 5) **Helsinkimission Aggredi-toiminta**, jonka tavoite on väkivaltarikosten väheneminen tai niiden kokonaan loppuminen yksilötasolla sekä
- 6) **Autismisäätiön Revion-hanke**, jossa kehitettiin ja pilotoitiin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden tai väkivaltakäyttäytymisellä oireilevien neurokirjon (autismikirjo, ADHD) piirteitä omaavien vankien lähi- ja etäkuntoutusta.

Kaikki ehdokkaat arvioitiin, koska kaikissa hankkeissa täyttyi kilpailun ensimmäinen kriteeri eli tavoitteena oli **ehkäistä uusintarikollisuutta vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana**.

Raati arvioi, että uusimisen ehkäisy tapahtui joko suoraan tai välillisesti tai molemmat tavat yhdistäen. Joissakin hankkeissa työ oli yksilötyötä asiakkaan kanssa sekä ammattilaisten koulutusta ja materiaalien tuottamista. Kaikista hankehakemuksista ei käynyt selvästi ilmi, kuinka suuri osa

työstä tehtiin vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana ja mikä osuus tapahtui sen jälkeen. Raati kuitenkin totesi, että kaikki hakemukset täyttivät riittävässä määrin ensimmäisen kriteerin, sillä vähintäänkin työskentelyyn ohjaus, siihen motivointi ja sitouttaminen alkoi vankilassa, vaikka tapaamiset olisivatkin käynnistyneet esimerkiksi koevapauden aikana ja jatkuneet vapautumisen jälkeen.

Arvioinnissa raati puntaroi erilaisten painotusten merkitystä. Raati katsoi, että dokumentoitu tuloksellisuus ja innovatiivisuus olivat usein ristikkäisiä kriteerejä arvioitavissa hankkeissa. Mikäli toiminta oli jo osoitettu dokumentoidusti tulokselliseksi, se oli usein jo pitempään jatkunutta ja vakiintunutta, eikä siten sisältänyt enää kovin uutta innovatiivisuutta. Innovatiivinen toiminta taas oli tyypillisesti niin uutta, että sen vaikutuksia ei vielä ollut osoitettu johtuen seuranta-ajoista ja tutkimusprosessien kestosta. Näin ollen raati joutui joissakin tapauksissa tasapainottelemaan näiden kriteerien välillä, ja esimerkiksi lupaava tutkimusasetelma ja odotettavissa olevat tulokset otettiin huomioon, mikäli valmiita tuloksia ei vielä ollut käytettävissä.

1) Rikosten uusimisen vähentäminen tukemalla rikostaustaisten romaninaisten elämänhallintataitoja ja sosiaalista osallisuutta (RRT-tukipalvelut Naisten Kulma)

Kuvaus ja tavoitteet:

Naisten Kulma on osa Romano Missio ry (RM) RRT-palveluja, jotka tarjoavat tukea rikostaustaisille naisille vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen. Palvelut keskittyvät rikoksettomaan elämään ja sosiaaliseen osallisuuteen tähtäävään tukeen. Toiminta kattaa monipuolisen tuen, mukaan lukien yksilö- ja ryhmäohjauksen, vertaistuen ja kulttuurisensiitiivisen kuntoutuksen.

Hankkeen päätavoite on vähentää rikosten uusimista tukemalla rikostaustaisten romaninaisten elämänhallintataitoja ja sosiaalista osallisuutta. Muita tavoitteita ovat: parantaa naisten ja heidän perheidensä hyvinvointia ja elämänhallintaa, edistää koulutukseen ja työelämään sijoittumista sekä vähentää stigmatisoitumista ja syrjintää romaninaisia kohtaan.

Raadin arvio:

Hankkeessa tehdään tärkeää kulttuurisensiitiivistä työtä vähemmistöryhmän osallisuuden parantamiseksi ja uusintarikollisuuden vähentämiseksi vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen. Hanke **vastaa haun teemaa** ja näyttäisi hakemuksen perusteella onnistuneen hyvin päätavoitteessaan rikoksettoman elämän tukemisessa ja naisten sekä perheiden hyvinvoinnin kohentamisessa. Hankehakemuksessa esitetty **tuloksellisuuden** arviointi perustuu STEA:n

arviointiin, jota kuitenkin ei ole tarkemmin avattu kilpailuun toimitetuissa dokumenteissa. Tästä johtuen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointi oli hankalaa; kilpailuhakemuksessa oli kyllä raportoitu määriä asiakkaista, joiden elämänhallinta ja hyvinvointi oli parantunut ja rikollisuus loppunut, mutta hankkeeseen osallistuneiden kokonaismääristä ja seuranta-ajoista tai uusintarikollisuuden mittaamisesta ei esitetty tarkempaa tietoa.

Hankkeessa tehdään monialaista **yhteistyötä** sosiaalitoimen, vankiloiden sekä paikallistason viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Hakemuksessa ei kuitenkaan ole kuvattu yhteistyön eikä myöskään työskentelyn ja tapaamisten struktuuria tai sisältöä tarkemmin. Työ on moniammatillista yhteistyötä, mutta epäselväksi jäi, oliko toiminnassa onnistuttu luomaan yhteyksiä esimerkiksi TE-palveluihin. Näistä syistä johtuen **toiminnan toistettavuutta muissa jäsenmaissa** ei voitu arvioida. Raadin mielestä tärkeästä työstä kannattaisikin jatkossa laatia työskentelyä jäsentävä ja toistettavuutta muualla helpottava käsikirja/manuaali, kuten useissa muissakin kilpailuun osallistuneissa työtavoissa oli jo tehty. Hankkeen **innovatiivisuudesta** raati totesi, että hankkeessa tehtävä työ on erittäin tärkeää ja kohdistuu haavoittuvaan ryhmään, jonka kohtaamisessa on käytetty kulttuurisensitiivistä lähestymistapaa. Raati katsoi, että hankkeen toiminta on kuitenkin jo pysyväisluonteista, eikä sisällä sinänsä uusia innovaatioita.

2) Menetelmiä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden ja seksuaalirikoksista epäiltyjen ulkomaalaistaustaisten henkilöiden uusintarikollisuuden ehkäisyyn (Road - Kohti rikoksetonta elämää)

Kuvaus ja tavoitteet:

Silta-Valmennusyhdistyksen toteuttamassa ROAD-hankkeessa tehdään kansallista työtä ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikoksiin syyllistyneiden ja seksuaalirikoksista epäiltyjen parissa. Hankkeen aikana (2021-) kohderyhmälle on tarjottu yksilö- ja ryhmämuotoisesti palveluohjausta, päihde- ja mielenterveysohjausta, seksuaalikasvatusta, seksuaaliterapiaa ja Uusi suunta - yksilökuntoutusohjelmaa. Viime vuosien aikana palveluohjaus sekä päihde- ja mielenterveysohjaus on integroitu osaksi seksuaalikasvatusta ja -terapiaa. Pienessä määrin hankkeen puitteissa on myös työskennelty kohderyhmän läheisten kanssa, mikä on entisestään lisännyt hankkeen työntekijöiden laaja-alaista ymmärrystä kohderyhmän erityistarpeista. Tehdyn työn pohjalta ja yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen ammattilaisten kanssa hankkeessa on kehitetty menetelmiä ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikollisuuden uusimisen ehkäisemiseksi. Hankkeessa kertynyttä tietotaitoa on jalkautettu ammattilaisille ja muun muassa tulkeille hankkeessa rakennettujen oppaiden ja menetelmien, info- ja koulutustilaisuuksien, artikkeleiden sekä mediassa käytyjen keskustelujen kautta.

Raadin arvio:

ROAD-hankkeessa on kehitetty ulkomaalaistaustaiselle kohderyhmälle räätälöityä seksuaalikasvatusta ja terapiaistuntoja niin yksilö- kuin ryhmämuotoisesti vankeuden ja valvonnan aikana, mikä **vastaa hyvin haun teemaa**. Työmenetelmiä on kehitetty sekä etä- että lähityöskentelyyn. ROAD-hankkeen kohderyhmä on valittu hyvin ja työ on tärkeää, sillä se on toiminut ennakoivana vastauksena myös seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen tarpeisiin tarjoten kuntoutusta vankeutta suorittaville seksuaalirikollisille.

Hankkeessa on ansiokkaasti lähdetty kehittämään menetelmiä puhua seksuaalioikeuksista ja -kasvatuksesta sekä yksilökuntoutusta. Seksuaalikasvatusta ja terapiaa sisältävät istunnot on laskettu valvotun koevapauden toimintavelvoitteeseen. Suuri osa toiminnasta on asioiden käsittelyä uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi ja se sisältää myös palveluohjausta. Hankkeen toiminnan **vaikutuksia** on pyritty arvioimaan itsearviointimenetelmillä ja henkilökunnalta saadulla palautteella. Hankkeeseen on ohjautunut 175 asiakasta, joille hankkeen aikana on kokeiltu erilaisia palaute- ja arviointimenetelmiä, mutta näissä on ollut useita haasteita esimerkiksi luku- ja kirjoitustaitoon liittyvien haasteiden takia. Uusi suunta -ohjelman uusintarikollisuusvaikutuksista ei siis toistaiseksi ole vielä tutkimustietoa. Myös seuranta-aika olisi ollut siihen suhteellisen lyhyt. Hanketta on ohjannut monialainen ohjausryhmä ja toteutuksessa on tehty tiivistä **yhteistyötä** Rikosseuraamuslaitoksen, sosiaalipalveluiden, HUSin ja poliisin kanssa. Hankkeessa on luotu paljon koulutusmateriaalia ja käsikirja ammattilaisten käyttöön, mikä edesauttaa **toistettavuutta** muissa jäsenmaissa. Raati pohtikin toiminnan laajentamisen tarvetta ja nyt luotujen materiaalien hyödyntämistä siinä.

Raati antaa hankkeelle erityiskiitosta **innovatiivisuudesta**. Hankkeen työ kohdistuu ulkomaalaistaustaisiin seksuaalirikoksista tuomittuihin, jotka vankilassa ovat marginaalissa muutenkin ja joilla voi olla esimerkiksi kulttuurisista syistä erityisiä haasteita puhua tapahtuneista. Innovatiivista on ollut myös etätyöskentelyn kehittäminen. Hankkeen ansioksi raati luki sen, että tukea annettiin myös vapautumisen jälkeen ja polkua vankeudesta vapauteen on mietitty. Kehitystyö tapahtuu yhdessä asiakkaiden kanssa. Hankkeessa on onnistuttu luomaan asiakkaisiin ainutlaatuisen hyvä luottamussuhde, kun joidenkin asiakkaiden kanssa työskentelyä on jatkettu jopa vapautumisen tai karkotuksen jälkeen.

3) KRIS; Irti rikollisesta elämäntavasta -ohjelma (IRE)**Kuvaus ja tavoitteet:**

Irti rikollisesta elämäntavasta (IRE) on kognitiiviseen viitekehykseen perustuva muutosohjelma, joka tähtää ajatusten ja asenteiden muuttumiseen niin, että rikollista elämää viettänyt henkilö pystyy muuttamaan elämäntapansa. Ohjelmaa vankiloissa ohjaavat KRIS-paikallisyhdistykset ja valtakunnallisesti toimintaa hallinnoi KRIS-Suomen Keskusliitto ry. Ohjelman päätavoitteena on rikollisuudelle altistavan ajattelun ja asenteiden tunnistaminen ja väheneminen ja sitä kautta uusintarikollisuuden ehkäisy. Toisena tavoitteena on rikoksettomuuden kautta elämänlaadun kohentuminen ja sitä kautta turvallisuuden lisääntyminen.

Ohjelmalla pyritään vaikuttamaan henkilön rikolliseen käyttäytymiseen auttamalla häntä tunnistamaan ja muuttamaan ajattelu- ja toimintatapojaan tilanteissa, jotka yleensä johtavat rikoksiin. Ohjelmatyö koostuu 20 perusjaksosta ja lisäosista, joiden tarve kartoitetaan yksilöllisesti. Ohjelmia ohjaavat ammattilais-vertaisparit, joissa toisella ohjaajista on rikos- ja vankilatausta. Ohjelmaa vankiloissa ohjaavat KRIS-paikallisyhdistykset ja valtakunnallisesti toimintaa hallinnoi KRIS-Suomen Keskusliitto ry. Ohjelman jälkeen osa sen käyneistä ohjautuu KRIS-paikallisyhdistysten päihdeettömään ja rikoksettomaan toimintaan. Ohjelman käyneillä on vapauduttuaan mahdollista jatkaa ohjelman ohjaajien yksilötueissa ja joillain paikkakunnilla on IRE:n käyneille keskusteluryhmiä. Ohjelman on kehitetty 2000-luvun alussa ja se on käytössä Pohjoismaissa.

Raadin arvio:

Ohjelmassa tehtävä toiminta tapahtuu **haun teeman mukaisesti** vankilassa vankeusrangaistuksen aikana ja myös vapautumisen jälkeinen polku on mietitty. Ohjelman käyneillä on vapauduttuaan mahdollisuus jatkaa ohjelman ohjaajien yksilötueissa ja joillain paikkakunnilla on IRE:n käyneille keskusteluryhmiä. Ohjelma toimii **yhteistyössä** useamman vankilan kanssa, missä ohjelmaa ohjataan päihdekuntoutusosastoilla. Muilta osin raadille jäi hakemuksesta epäselväksi, miten laajaa yhteistyö ja palveluohjaus oli muiden toimijoiden kanssa, esimerkiksi hyvinvointialueiden tai työvoimapalveluiden suuntaan. Ohjelman **vaikuttavuutta** on aiemmin tutkittu Ruotsissa, mutta vaikuttavuudesta Suomessa ei vielä ole tuloksia. Suomessa tutkimus ohjelman vaikutuksesta rikollisen elämäntavan omaaviin naisiin on parhaillaan käynnissä ja tuloksia odotetaan vuonna 2028. Ohjelman toteutuksen aikana kerätyn tiedon valossa ohjelmalla näyttäisi Ruotsissa saatujen tulosten tapaan olevan positiivisia vaikutuksia rikollisen ajattelun vähenemiseen.

Ohjelma on kehitetty Ruotsissa 2000-luvun alussa ja se on käytössä Pohjoismaissa. Raati ei tämän vuoksi pidä hanketta uutena **innovaationa**. Sisällöllisesti työ on arvokasta ja tärkeää, ja siihen sisältyy myös kokemusasiantuntijan/vertaisen tärkeä rooli. Ohjelma vaikuttaisi olevan hyvin **toistettavissa** sellaisissa jäsenmaissa, joissa vertaiset pääsevät vankiloihin ja löytyy sopiva järjestötoimija, koska se toimii jo nyt Pohjoismaissa ja on lisensoitavissa ruotsalaiselta toimijalta.

4) Rikosseuraamuslaitoksen Sakko- ja lyhytaikaisvankihanke

Kuvaus ja tavoitteet:

Vuoden 2021 alusta voimaan astuneen muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muutoksen ohessa edellytettiin, että sakko- ja lyhytaikaisvankien ongelmiin puututaan aikaisempaa tehokkaammin hoidollisin keinoin. Rikosseuraamuslaitoksessa käynnistettiin Sakko- ja lyhytaikaisvankihanke, jonka tarkoituksena oli vaikuttaa sakko- ja lyhytaikaisvankien kuntoutumiseen ja irtautumiseen rikosuralta kehittämällä kohderyhmälle suunnattuja palveluita ja palvelujatkumoit sekä lisäämällä sakko- ja lyhytaikaisvankien sijoittamista rangaistuksen aikana toteutettavaan vankilan ulkopuoliseen päihdekuntoutukseen. Lisäksi sijoitteluprosessin kehittämällä pyrittiin maksimoimaan rangaistusajan hyödyntäminen päihdekuntoutukseen, integroimaan kotikunta/hyvinvointialue kuntoutusjatkumoiden turvaamiseen ja vaikuttamaan vankilaa tehokkaammin kohderyhmän rikosuusimiseen ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Sakkovankihankkeen päättymisen jälkeen kesäkuussa 2023 päihdeongelmaisten sakko- ja lyhytaikaisvankien sijoittelu vankilan ulkopuoliseen päihdekuntoutuksen on jatkunut Rikosseuraamuslaitoksen normaalina toimintana, jota tukee Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolisen sijoittelun tiimi. Sijoittelutoiminta on jatkunut aktiivisena ja ulkopuolelle sijoitettuja sakko- ja lyhytaikaisvankeja on päivittäin noin 20–30.

Raadin arvio:

Hanke **vastaa hyvin kilpailun teemaa**, sillä toiminta tapahtuu vankeusrangaistuksen aikana vieroitus- tai katkaisuhuotona erillisessä kuntoutuslaitoksessa. Tavoite on ollut hyödyntää vankeusaika mahdollisimman täysimittaisesti kuntouttamiseen ja tätä kautta uusintarikollisuuden ehkäisemiseen ja tässä on onnistuttu. Hankkeessa on ollut palkattuna tutkija ja hankkeen tuloksista on tulossa seuranta- ja vaikuttavuustutkimus, joka ulottuu vuoden 2025 loppuun. Tutkimusasetelma vaikuttaa korkeatasoiselta. Tuloksia ei kuitenkaan vielä ole saatavilla, joten **vaikuttavuuden** arviointi on tällä hetkellä liian aikaista. Viitteitä hyvistä tuloksista on kuitenkin saatu ja työ on jo vakiintunut osaksi useiden vankiloiden toimintaa, mitä raati pitää positiivisena. Hankkeen aikana 1.1.2021–30.6.2023 pantiin täytäntöön kaikkiaan 749 sijoitusjaksoa, joiden aikana kuntoutuspalveluita ostettiin yhteensä 28241 vuorokautta. Jo tähän mennessä hankkeessa on siis onnistuttu lisäämään päihdehoitoon sijoitettujen määriä, ja näiltä osin tavoitteissa on onnistuttu hyvin.

Hanke perustuu vahvaan **yhteistyöhön** vankiterveydenhuollon, hyvinvointialueiden sekä keskeisten ulkopuolisten alueellisten päihdekuntoutuslaitosten kesken. Yhteistyö on erityisen tärkeää, koska ulkopuolisessakin sijoituksessa vangin terveydenhoidon vastuu on vankiterveydenhuollolla. Raati pitää hankkeen toimintamekanismia **innovatiivisena**, koska se mahdollistaa lyhyen vankeusjakson

hyödyntämisen päihdekuntoutukseen. Toiminnan **toistettavuus** muissa jäsenmaissa saattaa kuitenkin olla haasteellista, koska mahdollisuudet sijoittaa vanki vankilan sijaan ulkopuoliseen yksikköön saattavat olla hyvin rajalliset sekä lainsäädännöllisistä syistä että päihdehoidon resurssien vuoksi. Raati kiinnitti huomiota myös toiseen haasteeseen, joka koskee eri kuntoutuslaitosten toimintojen erilaisia sisältöjä ja niiden asettamaa haastetta toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen. Raati pitää tärkeänä, että laitosten toiminnan yhdenmukaisuus varmistetaan huolellisesti ja kilpailutukselle asetetaan tarkat laatukriteerit, jotta toiminnan vaikuttavuutta uusintarikollisuuteen pystyttäisiin paremmin arvioimaan.

5) Aggredi-toiminta väkivaltarikosten vähenemiseksi tai niiden kokonaan loppumiseksi yksilötasolla

Kuvaus ja tavoitteet:

Aggredi on HelsinkiMission kehittämä ja kodin ulkopuolisiin väkivallantekijöihin keskittyvä työmuoto. Toiminnan tavoitteena on saada väkivaltainen käytös vähenemään tai loppumaan. Aggredin keskeistä kohderyhmää ovat kodin ulkopuolisiin väkivaltarikoksiin syyllistyneet ja vakavasti väkivallalla oireilevat henkilöt. Työ käynnistyi vuonna 2006 ja alkoi laajentua vuonna 2015. Tällä hetkellä toimintaa on 10 paikkakunnalla. Aggredin osana toimii Aggredi Exit-työ, joka keskittyy rikollisista ryhmittymistä irtautumisen tukemiseen ja Exit-toiminnan kehittämiseen. Toimipisteissä eri puolella Suomea kohdataan hieman eri ikäisiä asiakkaita.

Aggredin päätavoite on väkivaltarikosten väheneminen tai niiden kokonaan loppuminen yksilötasolla. Pääasiallinen vaikuttamismuoto on asiakastyö. Aggredi-toiminnan peruslähtökohtana ovat asiakkaat, joita viranomaiset ohjaavat palvelun piiriin. Jokainen Aggredi on sitoutunut toimimaan Aggredi menetelmän keskeisten periaatteiden mukaan, jotta toimintojen tasainen laatu sekä toiminnan yhdenmukainen arviointi varmistuu. Aggredi menetelmän keskeiset sisällöt on esitelty Aggredin menetelmäkirjassa.

Raadin arvio:

Raadin mielestä hanke **keskittyy hyvin uusintarikollisuuden ehkäisyyn**, vaikka hakemuksesta jäi hieman epäselväksi, kuinka iso osa työstä tehdään vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana. Tavoite toimia vankilassa täyttyi kuitenkin raadin mielestä osittain, sillä pääasiallinen asiakasohjaus tapahtuu vankilasta käsin. Avovankilassa tuomiotaan suorittavat pääsevät pääasiallisesti hyvin käymään Aggredissa, sillä vankilan työntekijä voi tarvittaessa saattaa asiakkaan Aggrediin. Jos vanki ei saa poistumislupaa, voivat Aggredin työntekijät käydä vankilassa muutaman kerran keskustelemassa asiakkaan kanssa. Varsinainen asiakassuhde ja kuntoutustoiminta käynnistyy ja

tapahtuu kuitenkin vankilan ulkopuolella järjestön toimistolla. Vankilasta käsin aloitetut käynnit kuitenkin sitouttavat toimintaan hyvin.

Aggredin vahvuus kilpailussa on, että se on ainoa ehdokas, jonka vaikuttavuudesta on **dokumentoituja tuloksia** uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. Vuonna 2014 tehty tutkimus osoitti, että 75 prosenttia Aggredin läpikäyneistä henkilöistä lopetti väkivaltarikokset. Toimintaan vahvemmin kiinnittyneet henkilöt näyttivät uusivan väkivaltarikoksensa huomattavasti muita harvemmin. Tutkimuksen rajoitteeksi tutkijat luonnehtivat rekisteripohjaisen vertailuryhmän väkivalta-alttiutta: vertailuryhmä ei todennäköisesti ollut yhtä väkivalta-altis kuin Aggredin asiakasryhmä, ja siksi on syytä painottaa Aggredin läpikäyneiden asiakkaiden alhaista uusintarikollisuutta. Vaikka vuoden 2014 tulokset rajauksineen osoittivat dokumentoitua tuloksellisuutta, jäi raati kaipaamaan tarkkoja tai uudempia vaikuttavuusarvioita, sillä toiminnan kohderyhmä on muuttunut, toiminta on kehittynyt ja laajentunut tutkimuksen julkaisuajankohtaan verrattuna. Hakemuksessa jäi epäselväksi, puhutaanko kilpailun hakulomakkeessa myös Aggredin exit-toiminnasta ja vastaako 2014 tehdyn tutkimuksen kohderyhmä (nuoret siviilissä) tämän haun kohdetta. Raati piti Aggredin asiakasvirtaa melko pienenä.

Raadin mielestä ansiokasta oli, että Aggredi-menetelmä pohjautuu kriminologian teorioihin, ja kriminologian tutkijat Helsingin yliopistossa ovat kirjoittaneet ja päivittäneet menetelmästä tehtyä työkirjaa. Aggredia pidettiin myös suhteellisen intensiivisenä interventiona, sillä sen ihanteellinen kesto oli yli 20 tapaamista.

Aggredi perustuu asiakasohjauksen osalta **yhteistyöhön** Rikosseuraamuslaitoksen kanssa rangaistusajan suunnitelman ja riski/tarvearvion osalta. Raati näki positiivisena, että toimintaa toteutetaan järjestölähtöisesti tiiviissä **yhteistyössä** valtakunnallisesti toimivien viranomaistahojen kuten Rikosseuraamuslaitoksen, Keskusrikospoliisin sekä paikallisten yhteistyötahojen kanssa. Myös sisäinen yhteistyö on vahvaa, ja eri puolille maata sijoittuvat Aggredit toimivat tiiviinä kollegiaalisena verkostona.

Raati arvioi, että **toistettavuus** muissa jäsenmaissa olisi melko hyvä, koska Aggredi-ohjelmasta on tehty uusittu käsikirja, jossa menetelmä kuvataan hyvin. Yksityiskohtaiset sisällöt tapaamisten menetelmistä kuitenkin puuttuvat. Raati ei kuitenkaan pitänyt toimintaa innovatiivisena, sillä menetelmä on ollut toiminnassa jo vuodesta 2006 lähtien. Vaikka työ ei ole innovatiivista, raati piti arvokkaana ja tärkeänä sitä, että toimintaa on onnistuttu laajentamaan eri puolille Suomea ja se vastaa ajankohtaiseen ja selkeään tarpeeseen vakavan väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseksi. Raadin mielestä erityisen tärkeää olisikin saada pitkäaikaisempaa seurantaa vaikuttavuudesta.

6) Väkivaltarikoksiin syyllistyneiden tai väkivaltakäyttäytymisellä oireilevien neurokirjon (autismikirjo, ADHD) piirteitä omaavien vankien lähi- ja etäkuntoutuksen kehittäminen ja pilotointi (Revion-hanke)

Kuvaus ja tavoitteet:

Autismisäätiön Revion-hankkeessa kehitettiin ja pilotoitiin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden tai väkivaltakäyttäytymisellä oireilevien neurokirjon (autismikirjo, ADHD) piirteitä omaavien vankien lähi- ja etäkuntoutusta sekä selvitettiin kehitetyn kuntoutuksen vaikuttavuutta yksilötasolla.

Kuntoutusmallia on kehitetty vuodesta 2018 lähtien vastaamaan rikostaustaisten neurokirjon piirteitä omaavien henkilöiden kuntoutuksellisiin tarpeisiin ja ehkäisemään uusintarikollisuutta. Kuntoutuksen kehittämistyössä on hyödynnetty Kansainvälistä toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden luokituksen (ICF) autismikirjon ja ADHD aikuisten ydinlistoja, tutkimuksellista ja kokemuksellista tietoa sekä pilotoinnin kautta kertynyttä tietoa kohderyhmän tarpeista ja testattujen menetelmien toimivuudesta. Kuntoutuksessa hyödynnetään hyväksymis- ja omistautumisterapian ja dialektisen käyttäytymisterapian menetelmiä sekä neuromoninaisuutta arvostavaa työotetta.

Revion-hankkeen aikana yksilökuntoutusohjelman kävi läpi 54 asiakasta. Kuntoutusjakso muodostui arviointi ja tavoitteen asettamisen, taitoharjoittelun ja kuntoutuksen päättämisen vaiheista.

Kuntoutuksen tavoitteet asetettiin arviointivaiheessa esiin tulleiden yksilöllisten tarpeiden perusteella joillekin seuraavista osa-alueista: 1) impulsiivisuuden hallinta, 2) tunnesäätely ja stressinhallinta, 3) vireystilan hallinta, 4) sosiaalinen tiedonkäsittely ja 5) toiminnanohjaus. Yksilölliset tavoitteet ohjasivat kuntoutuksen taitoharjoittelun sisältöä. Kuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnissa hyödynnettiin kuntoutuksen alussa ja lopussa käytettyjä mittareita, asiakaspalautetta sekä vankiloiden työntekijöiltä kerättyä palautetta. Kuntoutustoimintaa toteutettiin valtakunnallisesti ja yhteistyötä tehtiin 22 vankilan ja kahden yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa.

Hankkeen aikana tuotettiin julkaisuja sekä toteutettiin laaja-alaista verkostoyhteistyötä sekä tiedon lisäämistä kohderyhmästä, heidän tarpeistaan ja niihin vastaamisesta sekä ympäristön tuen merkityksestä ja toimivan yhteistyösuhteen rakentamisen elementeistä.

Raadin arvio:

Revion-hanke vaikuttaa rikollisuuteen altistaviin riskitekijöihin vankilassa, ja ehkäisee uusintarikollisuutta, sillä siinä opetellaan esimerkiksi tunnesäätelyä ja toimintatapoja vaikeisiin tilanteisiin. Autismisäätiön hanke **vastaa hyvin kilpailun teemaa**.

Raadin mielestä hankkeen asetelma oli teoreettisesti perusteltu ja siinä pyrittiin vaikuttamaan keskeiseen kohderyhmään, ts. rikoksiin syyllistyneisiin, joilla on usein autismi- ja neurokirjon häiriöitä. Hankkeessa oli suunniteltu hyvin tutkimusasetelmaa ja valittu laadukkaita mittareita, jotka arvioitiin kuntoutuksen (lähi- ja etätyönä) alussa ja päättyessä. Raadin mielestä Autismsäätiön kuntoutustoimintaa voitiin pitää **dokumentoidusti tuloksellisena**, vaikka hankeaikana ei ollutkaan vielä mahdollista arvioida sen vaikutuksia rikoksen uusimiseen ja asiakasmäärä oli vielä suhteellisen pieni tuloksellisuuden mittaamiseen. Tulosten mukaan kuntoutukseen osallistuvat autismitieteen ja ADHD-piirteitä omaavat vangit oppivat uusia taitoja ongelmallisen käyttäytymisen tilalle, 70 %:lla tapahtuu positiivisia muutoksia kuntoutusprosessin aikana valikoitujen mittareiden ja/tai kerätyn palautteen perusteella. Asiakaspalautteen lisäksi arvioinnissa oli otettu huomioon henkilökunnan positiivisia kokemuksia mm. turvallisuudesta osastoilla. Vaikka arvioinnissa ei ole käytetty verrokkiryhmää, voidaan tuloksia kaikkiaan pitää lupaavina.

Raadin mielestä positiivista oli, että lyhyestä toiminta-ajasta ja pienistä resursseista huolimatta hankkeessa alkaneita asiakkuuksia oli yhteensä 73. Hankkeeseen ei pystytty ottamaan uusia asiakkaita olemassa olevien resurssien puitteissa, vaikka tulijoita olisi ollut. Hankkeen aikana toteutettiin 54 loppuunvietyä kuntoutusprosessia, joista 40 kohdalla toteutettiin pitkäinterventio ja 14 kohdalla lyhytinterventio. Revion-kuntoutusohjelma on kehitetty ensisijaisesti pitkäkestoiseksi työskentelyksi (30 - 40 tapaamiskertaa/vuosi), koska asiakkaiden tilanteet ovat hyvin komplisoituneita. Pääsääntöisesti lyhyen työskentelyn aikana pystyttiin käsittelemään asiakkaan jotakin rajattua ongelmaa tai kartoittamaan tilannetta ja lisäämään asiakkaan ymmärrystä ongelmien taustasta. Kaikki lyhytinterventioon osallistuneet olisivat hyöttyneet työskentelyn jatkamisesta ja työskentelyn päättyessä annettiin suosituksia asiakkaalle mahdollisista jatkovaihtoehdoista. Hankkeen aikana ilmeni siis myös vahvasti hankkeen jatkamisen ja vakiinnuttamisen tarve.

Hanke toteutettiin vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana ja se perustui **yhteistyöhön** 22 vankilan ja kahden yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa. Kuntoutusta jatkettiin laitossiirtojen jälkeen uudessa sijoituslaitoksessa tai koevapauden ja/tai valvonnan aikana, ja myös hankkeen maantieteellinen laajuus toteutui hyvin, minkä mahdollisti kuntoutuksen toteuttaminen etäyhteyksillä.

Raadin näkemyksen mukaan hankkeessa luodut laadukkaat koulutus- ja tukimateriaalit helpottavat **toistettavuutta ja siirtoa muihin jäsenmaihiin**, joissa neurokirjon vankien erityistarpeet ja kuntoutuksen vaikuttavuus ovat kehityskohteita. Kuntoutusmalli tarjoaa selkeän ja tehokkaan viitekehyksen ja sisällön, joita voidaan hyödyntää laajasti eri maiden vankeinhoidossa. Raati piti hanketta myös **innovatiivisena**, koska neurokirjon piirteitä omaaville vangeille ei ole tätä ennen ollut kehitettynä heidän tarpeisiinsa vastaavaa yksilökuntoutusohjelmaa Suomessa eikä hankkeessa mukana olleiden tiedossa myöskään kansainvälisesti.

Raadin päätös

Kilpailun raati päätti edellä eritellyn yksityiskohtaisen arvioinnin pohjalta esittää kilpailun voittajaksi ja ehdokkaaksi ECPA-kilpailuun Autismisäätiön Revion-hanketta, jossa kehitettiin ja pilotoitiin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden tai väkivaltakäyttäytymisellä oireilevien neurokirjon (autismikirjo, ADHD) piirteitä omaavien vankien lähi- ja etäkuntoutusta vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana. Raadin mielestä Autismisäätiön Revion-hankkeessa tehty työ vastaa hyvin kilpailun teemaa vaikuttamalla rikollisuuteen altistaviin riskitekijöihin. Tietyillä neuropsykiatrisilla piirteillä on kansainvälisissä tutkimuksissa todettu olevan yhteys väkivalta- ja seksuaalirikoksiin. ADHD:hen liittyvien piirteiden on todettu olevan itsenäinen riskitekijä rikolliselle käyttäytymiselle sekä lisäävän riskiä uusintarikollisuuteen. Revion-hankkeella voi siis olla uusintarikollisuutta ehkäisevä vaikutus, kun vangille ongelmallinen käyttäytyminen tunnistetaan ja keinoja etsitään yhdessä.

Hankkeessa kuntoutukseen osallistuvat autismikirjon ja ADHD-piirteitä omaavat vangit oppivat uusia taitoja ongelmallisen käyttäytymisen tilalle, kuten impulsiivisuuden, tunnesäätelyn, stressiin ja vireystilan hallintaa. Valikoitujen mittareiden ja/tai kerätyn palautteen perusteella 70 %:lla tapahtuu positiivisia muutoksia kuntoutusprosessin aikana. Koulutuksella aikaansaatuja vaikutuksia uusintarikollisuuden vähenemiseen ei kuitenkaan hankkeen puitteissa pystytty mittaamaan. Raati arvosti lyhytaikaisia vaikutuksia ongelmallisen käyttäytymisen vähenemiseen ja näki niiden potentiaalisen merkityksen kansainvälisten tutkimusten valossa. Raati näki, että pitkäaikainen seuranta olisi jatkossa tärkeää pitempiaikaisten vaikutusten osoittamiseksi.

Raati piti Revion-hankkeessa tehtyä kuntoutusta lupaavana, dokumentoidusti tuloksellisena ja innovatiivisena. Lisäksi hankkeen asetelma oli teoreettisesti perusteltu ja siinä pyrittiin vaikuttamaan keskeiseen kohderyhmään, rikoksiin syyllistyneisiin, joilla on usein autismi- ja neurokirjon häiriöitä. Tälle ryhmälle, joka on koko väestöön verrattuna merkittävästi ylliedustettuna vankipopulaatiossa, ei ole tätä ennen ollut tarjolla räätälöityä yksilökuntoutusohjelmaa. Hankkeen aikana luotiin myös materiaaleja, joilla toimintaa voisi laajentaa ja vakiinnuttaa.